

MIGRÁCIA AKO SPOLOČENSKÝ FENOMÉN

Mgr. Lukáš **VOLENTIER**, PhD.

VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Migrácia – pochádza z latinského slova migration, čo znamená putovať, zmena, presun. Ide o dobrovoľný pohyb osôb alebo skupín v geografickom a sociálnom priestore spojený s prechodnou alebo trvalou zmenou miesta trvalého pobytu. Migrácia je z hľadiska miesta domáca a zahraničná, z pohľadu času nevratná, dočasná, sezónna a kyvadlová. S ľudstvom je spojená od jeho prvopočiatkov, kedy prvé skupiny ľudí opúšťali Afriku a putovali na ďalšie kontinenty. Z právneho hľadiska sa migrácia delí na legálnu a nelegálnu. Legálna migrácia je chápaná ako prekročenie hraníc s platnými dokladmi a povoleniami. Pri nelegálnej migrácii ide o vstup bez platných dokladov a povolení.

Migrant – človek, ktorý sa dobrovoľne rozhodne premiestniť sa v krajine alebo prekročiť jej hranice a dlhodobo alebo natrvalo opúšťa územie, kde má trvalý pobyt. Slovenský právny poriadok nepozná slovo migrant. Primárne sa používa označenie cudzinec alebo azylant, v európskom práve sa používa označenie osoba s udelenou medzinárodnou ochranou. Pre ľahšie porozumenie bude v ďalšom texte používaný pojem utečenec (osoba, ktorá má z rôznych príčin obavy o svoj život, a preto prišlo k jej premiestneniu).

Imigrant – človek, ktorý sa presúva a usadí na mieste, kde nemá trvalý pobyt.

Reemigrácia – spätná emigrácia, respektíve návrat do miesta pôvodného trvalého bydliska.

Utečenec (cudzinec) – človek, ktorý nedobrovoľne opúšťa svoju krajinu (medzinárodná resp. zahraničná migrácia) alebo časť krajiny (domáca migrácia), kde žil. Dôvodom môže byť jeho prenasledovanie kvôli zlej politickej situácii alebo vojne (nedobrovoľná alebo nútená migrácia). Primárnym dôvodom je ohrozenie vlastného života. Oficiálne je utečenec definovaný ako cudzinec, ktorému bolo priznané postavenie utečenca z dôvodu opodstatnenej obavy z prenasledovania pre rasovú, národnostnú alebo náboženskú príslušnosť, pre príslušnosť k určitej sociálnej skupine alebo pre zastávanie určitých politických názorov, pre ktoré sa cudzinec nechce alebo nemôže vrátiť do štátu, ktorého má štátne občianstvo a kde má trvalý pobyt.

Zánik štatútu utečenca – štatút utečenca zaniká, keď príčiny, kvôli ktorým dotyčná osoba opustila miesto svojho trvalého bydliska stratili svoju opodstatnenosť, alebo keď osoba získala občianstvo inej krajiny.

Azyl – ochrana cudzinca pred prenasledovaním z rasových, náboženských a národnostných dôvodov alebo z dôvodu príslušnosti k určitej sociálnej skupine alebo zastávania určitých politických názorov alebo ochrana cudzincov prenasledovaných za uplatňovanie politických práv a slobôd. V prípade azylu ide o trvalý pobyt cudzinca na území SR.

Doplnková ochrana – sa udeľuje, ak sú vážne dôvody domnievať sa, že v prípade návratu cudzinca do krajiny pôvodu by bol vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia. V prípade doplnkovej ochrany ide o prechodný pobyt cudzinca na dobu jedného roka, ktorý na základe opodstatnených dôvodov možno opäť predĺžiť na ďalší rok.

Azylové konanie – utečenci čakajú v tábore na rozhodnutie, či im bude udelený azyl. V zariadení je im poskytnuté ubytovanie, strava, malé vreckové a všetky ostatné služby. Počas ich umiestnenia v tábore sú oboznamovaní s kultúrou Slovenskej republiky. Podľa zákona dostane žiadateľ o azyl rozhodnutie do šesť mesiacov od dátumu podania žiadosti. V prípade problémov alebo nezrovnalostí môžu úrady lehotu predĺžiť. Po získaní všetkých potrebných povolení prichádza na radu integrácia. Tá je chápaná ako dlhodobý proces. Veľké problémy robí naučenie sa jazyka, prispôbenie sa kultúrnym zvykom, získavanie sociálnych väzieb a mnohé ďalšie problémy, ktoré osoby s pomocou mnohých štátnych, ale aj neziskových organizácií postupne prekonávajú. Zabezpečenie tejto pomoci slúži ako ochrana pred nárastom nespokojnosti, čo by mohlo viesť k nárastu trestných činov.

Udelenie azylu a doplnkovej ochrany na území Slovenskej republiky – na základe platných dohôd sú štáty povinné poskytnúť utečencom azyl. Tieto povinnosti sú zakotvené v ženevskej dohode z roku 1951 (dohovor o právnom postavení utečencov). Ďalšie podrobnosti upravuje tzv. Newyorský protokol. Na Slovensku sú naše zákony doplnené aj zákonmi a smernicami Európskeho parlamentu a rady EÚ. Utečenci sú chápaní ako ľudia, ktorým ich vlastný štát nemôže poskytnúť ochranu, a preto sa obracajú o pomoc na druhý štát. Azyl nemôže byť udelený v prípade, že sa dotyčná osoba podieľala na vraždení, zločinoch proti ľudskosti alebo porušovaní ľudských práv. Na Slovensku platí zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o azyle“), ktorý pojednáva o udelení azylu alebo poskytnutí doplnkovej ochrany. Osoba so štatútom utečenca môže požiadať o azyl. Následne sa štátne orgány snažia preveriť, či spĺňa podmienky (azylové konanie). Tieto úkony realizuje migračný úrad Ministerstva vnútra SR. Akonáhle osoba požiada o azyl, získava štatút žiadateľa o azyl. Podľa § 8 zákona o azyle Slovenská republika udelí azyl takému žiadateľovi, ktorý má v krajine svojho pôvodu opodstatnené obavy z prenasledovania z rasových, národnostných alebo náboženských dôvodov, z dôvodov zastávania určitých politických názorov alebo príslušnosti k určitej sociálnej skupine a vzhľadom na tieto skutočnosti sa nemôže alebo nechce vrátiť do tohto štátu, a taktiež ak je žiadateľ prenasledovaný za uplatňovanie politických práv a slobôd. Azyl možno udeliť aj z humanitárnych dôvodov, ktoré môže zvážiť správny orgán. Na tento druh azylu nevzniká právny nárok.

Podľa § 13a zákona o azyle Slovenská republika poskytne doplnkovú ochranu v prípade, že sa žiadateľovi neudelil azyl, avšak sú vážne dôvody domnievať sa, že by v prípade návratu do krajiny pôvodu bol vystavený reálnej hrozbe vážneho bezprávia. Vážnym bezpráviom sa rozumie uloženie trestu smrti alebo jeho výkon, mučenie alebo neľudské a ponižujúce zaobchádzanie, trest, individuálne ohrozenie života alebo nedotknuteľnosti osoby z dôvodu svojvoľného násillia počas medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu. Zákon o azyle pamätá aj na udelenie azylu a poskytnutie doplnkovej ochrany na účel zlúčenia rodiny.

1 MIGRÁCIE SO ZRETEĽOM NA SLOVENSKO A OKOLITÉ ŠTÁTY

1.1 Migrácia po druhej svetovej vojne – obdobie rokov 1945 – 1948

Migrácia tu vždy bola, je a bude. V minulosti mala rôznu intenzitu a dopad na štátne útvary na území dnešnej Slovenskej republiky. Najväčšie vlny prebehli v dôsledku vojnových konfliktov a následných povojnových zmien. V súčasnosti sa objavuje aj veľké množstvo migrantov, ktorých život je ovplyvnený fenoménom klimatických zmien. V prípade, ak by všetci medzinárodní migranti založili štát, vytvorili by štvrtú najľudnatejšiu krajinu, po Číne, Indii a USA.

Počas druhej svetovej vojny bolo násilne presídlených viac ako 40 miliónov ľudí po celom svete. Koniec vojny však nepriniesol zastavenie masívnych presunov obyvateľstva. Mnoho ľudí sa vracalo z koncentračných a zajateckých táborov, ďalší sa vracali domov. Jedna z veľkých migračných kríz zasiahla Československo už v roku 1945. Cez naše územie prechádzalo viacero migračných koridorov. Najväčší prechádzal cez Bratislavu, ktorá bola prestupnou stanicou. Prešlo cez ňu viac ako 150 tisíc ľudí.

Po negatívnych skúsenostiach z druhej svetovej vojny sa v roku 1945 mnoho štátov rozhodlo zastávať myšlienku jednoliatych národov. Obávali sa nárastu nacionalistických myšlienok národnostných skupín, tak ako tomu bolo v roku 1938, keď Adolf Hitler využil myšlienku ochrany Nemcov v okolitých krajinách pre získanie územia. Túto taktiku využil pri „ochrane“ Nemcov v Rakúsku a následne aj v časti Československa (v Sudetách), ktoré si pripojil k nacistickému Nemecku. V Československu po roku 1945 išlo o vyriešenie národnostnej otázky s nemeckou a maďarskou menšinou. Do platnosti vstúpili tzv. Benešove dekréty, ktoré v prípade neobhájenia štátnej spoľahlivosti zbavovali týchto občanov občianstva a následne boli nútení opustiť Československo. Dekrét číslo 33/1945 upravoval viaceré otázky vzťahov k nemeckej a maďarskej menšine po vojne a napríklad aj v majetkových sankciách. O samotnom odsune Nemcov už predtým rozhodla postupimská mierová dohoda.

Obrázok 1: Odsun nemeckého obyvateľstva z Československa

Po skončení druhej svetovej vojny sa začala riešiť aj otázka Karpatských Nemcov na území Československa. Väčšina z nich bola pred rokom 1945 lokalizovaná na Slovensku v okolí banských miest, kde mala táto menšina dlhodobú tradíciu. S blížiacim sa koncom druhej svetovej vojny bola veľká časť Karpatských Nemcov evakuovaná do Nemecka. Po vojne sa väčšina z nich vrátila do svojich domovov na Slovensko.

Rozhodnutím prezidenta Eduarda Beneša bolo príslušníkom nemeckej menšiny, ktorí kolabovali s nacistami, odobraté československé štátne občianstvo. V roku 1945 začalo vysídľovanie Nemcov do Rakúska a Nemecka. Celkovo bolo vysídlených niekoľko stoviek tisíc československých Nemcov. Vysídľovanie malo prebiehať humanitárnym spôsobom, ale častokrát prebiehalo násilne a nútene.

Obrázok 2: Výměr na odsun z územia Československa

Druhou najpočetnejšou menšinou v obnovenj ČSR bola maďarská národnosť. Po prinavrátení južného územia Slovenska, ktoré bolo zabrané počas Viedenskej arbitráže (1938), získalo Československo naspäť svoje územia. Toto územie bolo osídlené prevažne maďarským obyvateľstvom. Československá vláda v spolupráci s maďarskou sa dohodli na tzv. koordinovanej výmene obyvateľov. Išlo o miernejšie presídlenie ako pri už spomínaných Nemcoch. Aj tak to však bolo násilné presídľovanie z jedného územia na druhé. Koľko obyvateľov malo byť presídlených zo Slovenska, toľko ich malo byť presídlených z Maďarska. Pre nízky záujem zo strany presídľovaných, bola časť obyvateľov južného Slovenska premiestnená do Sudet (hraničného územia Nemecka a Česka), kde zostalo veľké množstvo prázdnych domov po odsunutých Nemcoch.

V období rokov 1946 – 1947 bolo presídlených približne 50 tisíc rodín. Toto premiestňovanie sa stretlo s vlnou nespokojnosti od premiestňovaných, ktorí častokrát museli predávať svoj majetok hlboko pod cenu, prípadne tento majetok prepadol štátu. Tieto akcie boli časom zastavené a myšlienka vytvorenia jednotného, homogénneho národa v Československu sa stala nereálnou.

1.2 Migrácia v období studenej vojny – obdobie rokov 1948 – 1970

Po skončení druhej svetovej vojny sa svet presunul rovno do studenej vojny, ktorá rozdelila Európu železnou oponou na dva znepriatelené tábory. Pod pojmom železná opona je chápaná pomyselná hranica oddelujúca západ (NATO) a východ (krajiny Varšavskej zmluvy). Tiahla sa od Poľska až k Terstu na Jadrane. Symbolom studenej vojny sa stal Berlínsky múr.

Obrázok 3: Stavba Berlínskeho múru

Po vojne bolo Nemecko rozdelené na štyri okupačné zóny (francúzsku, britskú, americkú a sovietsku). Tak isto aj hlavné mesto Berlín bolo rozdelené na štyri sektory. Samotné okolie Berlína bolo v sovietskej zóne, preto sa spojenecká časť Berlína stala miestom útekov do demokratického sveta. V roku 1948 prebrali moc v Československu komunisti a postupne začali zavádzať veľké množstvo spoločensko-politických zmien.

Hlavní dvaja súperia studenej vojny, USA a Sovietsky zväz, na seba nikdy priamo nezaútočili. Navzájom sa zastrašovali použitím jadrových zbraní. Obe súperiace veľmoci podporovali viaceré menšie krajiny. Počas tohto obdobia vypuklo viacero vojnových konfliktov podporovaných týmito mocnosťami. Až v 60-tych rokoch prišlo k uvoľňovaniu napätia vo východnom bloku. Túto situáciu využili aj politické špičky v Československej socialistickej republike. Do popredia sa dostal Alexander Dubček, ktorý bol označovaný ako „politik s ľudskou tvárou“. V krajine bola zrušená cenzúra a zo spoločnosti sa vytrácal strach a teror, ktorý šířila komunistická strana.

Obrázok 4: Alexander Dubček

Sovietsky zväz (ďalej len „ZSSR“) si však nemohol dovoliť stratu strategického územia Československa, ktoré tvorilo pomyselnú nárazníkovú zónu medzi západom a východom. ZSSR preto tlačil na komunistov v ČSSR, aby za akýchkoľvek podmienok udržali v krajine režim a nenarušili spojenecké zmluvy. Členovia konzervatívneho krídla napísali pozývaci list so žiadosťou o pomoc, pretože sa obávali revolty, ktorá by ich mohla v krajine zvrhnúť. Tento list poslúžil ako zámienka vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa. Táto operácia dostala krycí názov operácia Dunaj. Začala 21. augusta 1968, kedy do ČSSR vstúpili jednotky ZSSR, Maďarska, Poľska, Bulharska a Nemeckej demokratickej republiky v celkovom počte 500 000 vojakov. Do operácie sa nezapojilo Rumunsko, ktoré sa obávalo, že ďalšie na rade bude práve ono. Proti postupujúcim armádam sa nepostavili žiadni vojaci. Mnoho civilistov však spomaľovalo postup jednotiek, či už zmenami značiek, alebo zastavovaním dopravy.

Už v prvých dňoch prestali platiť všetky reformy. Komunistická strana zaviedla tvrdý normalizačný režim, riadenú ekonomiku a potlačila základné ľudské a občianske práva. Mnoho obyvateľov preto začalo žiadať doložky o možnom vycestovaní na západ alebo aspoň na dovolenku na Jadran, odkiaľ by mohli utiecť s pomocou miestnych obyvateľov. Po splnení viacerých kritérií mohli títo ľudia odísť na západ, kde mnohí z nich zo strachu o svoj život zostali a žiadali o azyl. Viacero ľudí, ktorým nebolo umožnené odísť, sa rozhodlo prekročiť železnú oponu a utiecť na západ.

Obrázok 5: 21. august 1968 v Ostrave

Na hraniciach ich ale čakalo veľké množstvo pohraničníkov so psami, ostnaté drôty, mínové polia, ktoré tam neboli kvôli možnému útoku zo západu, ale preto aby zabránili prechodu občanov z východného bloku na západ. Tieto prechody štátnej hranice si vyžiadali stovky obetí.

1.3 Ekologickí utečenci – 1986

Ekologickí utečenci sú ľudia, ktorých z domovov vyhnali prírodné katastrofy a nezvratné zmeny životného prostredia. Environmentálna migrácia je dočasný alebo trvalý presun obyvateľstva z územia zasiahnutého nečakanými alebo stupňujúcimi sa zmenami prostredia, ktoré negatívne ovplyvňujú životné podmienky. Ide o ekologické katastrofy, ničivé záplavy, rozširovanie púští, zvyšovanie hladiny oceánov a podobne.

V roku 1986, konkrétne 26. apríla, došlo k havárii štvrtého bloku jadrovej elektrárne Vladimíra I. Lenina (známejšej pod názvom Černobyľ). Rádioaktívny mrak zamoril najprv celé okolie elektrárne a postupne ho vzdušné prúdy preniesli po celej Európe. Z mesta Pripjat' a okolitých obcí bolo evakuovaných viac ako 200 000 ľudí. Väčšina z nich sa domov už nikdy nevrátila. Obyvatelia boli presúvaní po ZSSR a niektorí sa dostali aj do ČSSR.

Obrázok 6: Havária jadrovej elektrárne v Černobyli

Takáto katastrofa je príkladom ekologického utečenectva. Väčšina z evakuovaných osôb zostala na území štátu, kde sa narodili.

Je však otázkou času, kedy zmena klímy alebo ďalšia podobná katastrofa rozhybe veľké množstvo ľudí, ktorí budú musieť opustiť svoje domovy. Do roku 2050 sa predpokladá, že niektoré územia budú z dôvodu nárastu výšky morskej hladiny zatopené a ľudia sa budú musieť presídliť.

1.4 Pád železnej opony – obdobie rokov 1980 – 2000

Koncom osemdesiatych rokov prišlo k postupnému pádu viacerých komunistických režimov v Európe. Na území ČSSR nespokojnosť s režimom vyvrcholila 17. novembra 1989, kedy sa v Prahe odohral spomienkový akt na študentov, ktorí zahynuli v roku 1939. Spomienková akcia bola tvrdo rozohnaná štátnou políciou. Tento brutálny zásah pobúrila celú verejnosť, ktorá sa začala pridávať k protestujúcim.

Obrázok 7: 17. november 1989

Pod váhou protestov a zhoršujúcej sa situácie Gustáv Husák podal demisiu. Do politiky sa vrátil Alexander Dubček a Václav Havel. Po 42 rokoch zavládla v Československu demokracia. Bola zrušená cenzúra, zákaz vycestovať a mnohé ďalšie slobodu obmedzujúce zákony a nariadenia. Po páde železnej opony sa otvorili hranice európskych štátov a na cestovanie stačil len pas. Nebolo potrebné vybavovať povolenia, ani iné dokumenty. Ľudia mohli vycestovať kam chceli. Do Československa sa začali vracat obyvatelia, ktorí kvôli komunistickému režimu opustili krajinu. V roku 1993 vznikla samostatná Slovenská republika, ktorá sa začala uberať smerom k Európskej únii. Pre cestovanie mal veľký význam rok 2007, kedy sa Slovenská republika stala súčasťou Schengenského priestoru, ktorý oprávňuje voľný prechod hraníc, osôb a tovarov. Hraničné priechody so štátmi, ktoré sú súčasťou Schengenského priestoru boli zrušené 21. decembra 2007. Pasová kontrola je realizovaná len na hraničných priechodoch s Ukrajinou, ktorá nie je súčasťou Európskej únie.

1.5 Utečenecké krízy vyvolané vojnovými konfliktmi – obdobie rokov 2000 – 2020

Utečenecké krízy vyvolané vojnovými konfliktmi na Blízkom východe a v severnej Afrike Slovensko veľmi nezasiahli. Naša krajina nebola pre utekajúcich ekonomicky zaujímavá a tí radšej putovali do západnej Európy. Navyše utečenecká kríza v roku 2015 bola plná predsudkov a stereotypov, kde sa každý obával niečoho, čo môže prísť spoza hraníc. Tento stav bol živený aj mé-

diami. V súčasnosti je len na Slovensku a jeho občanoch ako sa dokážu postaviť súčasným, ale aj budúcim utečeneckým krízam, ktoré určite nastanú v blízkej budúcnosti. Je na Slovensku, čo si zo súčasnej situácie odnesie, či bude schopné v budúcnosti v krátkom časovom horizonte pripraviť celé zázemie pre utekajúcich ľudí. Je samozrejmé, že bez pomoci verejnosti by to nešlo, ale celé to musí riadiť a koordinovať štát. V minulosti to boli aj Slováci, ktorí potrebovali pomoc a teraz je na nás, aby sme my pomohli iným, ktorí to potrebujú.

2 UTEČENECKÁ KRÍZA V DÔSLEDKU RUSKO-UKRAJINSKEJ VOJNY – 2022

Dňa 24. februára 2022 sa z pohľadu Slovenskej republiky zmenilo vnímanie bezpečnosti v strednej Európe, ale aj pojmu utečenecká kríza. Väčšina utečeneckých kríz z minulosti sa Slovenska týkala len veľmi okrajovo a prakticky sme sa iba učili ako pracovať s ľuďmi, ktorí chcú žiadať o azyl na Slovensku. Koncom februára 2022 sa však vnímanie utečeneckej krízy úplne zmenilo. Útokom Ruska na svojho suverénneho suseda Ukrajinu zažila Európa niečo, čo nebolo na tomto území od konca druhej svetovej vojny, čiže viac ako 76 rokov. Táto „špeciálna vojenská operácia“, ktorej cieľom bola, ako ruská strana deklarovala, „denacifikácia Ukrajiny“ je v skutočnosti vojnou Ruska proti suverénnemu Ukrajinskému štátu. Táto vojna dala do pohybu milióny ukrajinských utečencov, ktorí utekali aby si zachránili svoj holý život.

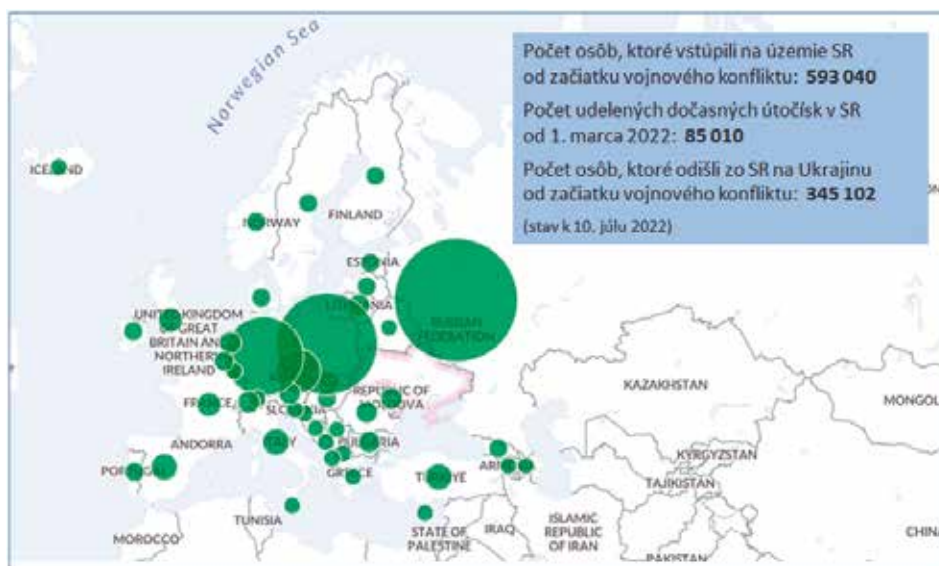
Obrázok 8: Ukrajinskí utečenci

Bojové operácie sa začali dňa 24. februára 2022 a prebiehali z viacerých smerov, či už priamo z Ruskej federácie, alebo z Bieloruska. V prvých dňoch vojny bolo hlavným cieľom Ruska ovládnuť alebo zničiť strategických cieľov a ovládnuť hlavného mesta Kyjev. Podľa viacerých informácií mala táto operácia trvať len niekoľko dní, no opak sa stal pravdou. Z Kyjeva sa stala pevnosť a Rusko si uvedomovalo, že bojmi o Kyjev by utrpelo obrovské straty a výsledok by bol neistý. Na mnohých miestach preto prerástli boje do zdĺhavej opotrebovávacej vojny. Postupom času sa jednotky Ruska stiahli z priestoru hlavného mesta. Následne Rusko zmenilo stratégiu a obrátilo svoju pozornosť na východ Ukrajiny, a to na Doneckú a Luhanskú oblasť. Tu boli už v roku 2014 umelo vytvorené samozvané republiky, Donecká a Luhanská, ktoré sú prorusky orientované a ich cieľom je odtrhnutie sa od Ukrajiny. Toto územie ako republiky výhradne Ruská federácia uznáva ako Novorusko. Štáty Európskej únie, a ani ďalšie štáty toto územie neuznávajú.

Bojové operácie vo východnej časti Ukrajiny prebiehajú aj v súčasnosti (júl 2022) a mierové ukončenie tejto vojny je stále v nedohľadne.

Kvôli tejto vojne utieklo do štátov Európy veľké množstvo utečencov. Primárne išlo o ženy a deti, nakoľko na Ukrajine bolo mužom v brannom veku (18 až 60 rokov) zakázané vycestovať. Krajiny susediace s Ukrajinou ako Slovensko, Poľsko, Maďarsko a iné za krátky čas prijali milióny utečencov, na čo nebol ich sociálny systém pripravený. V mnohých prípadoch hrozila humanitárna katastrofa, nakoľko v priebehu pár dní prekročilo hranicu niekoľko tisíc ľudí, ktorí potrebovali jedlo, ubytovanie, ale aj psychologickú a zdravotnú starostlivosť. Hlavná migračná vlna smerovala cez Poľsko, ktoré za 100 dní trvania konfliktu prijalo viac ako 3,5 milióna utečencov. Takmer jeden milión ľudí putoval ďalej do Európy a naopak opačným smerom putoval milión ľudí naspäť na Ukrajinu. Je potrebné spomenúť, že okrem utečencov, ktorí smerovali do západnej Európy sa našla aj určitá skupina utečencov, ktorá smerovala do Ruska a Bieloruska. Jednalo sa prevažne o obyvateľov hlásiacich sa k ruskej národnosti z prihraničných oblastí, kde prebiehali veľké bojové operácie. Počet týchto utečencov však tvoril iba mizivé percento.

Utečenci z vojnových oblastí boli v prevažnej miere ženy a deti, len s najnutnejšou batožinou, ktoré sa po niekoľkodňovej strastiplnej ceste dostali na hraničné priechody, ktoré boli ich vstupnou bránou do štátov Európskej únie. Boli to utečenci utekajúci najmä z územia východnej Ukrajiny a z hlavného mesta Kyjev. Ich cieľom boli trasy do rozličných štátov a miest v západnej Európe, kde mnohí išli do úplného neznáma. Väčšina utečencov sa po stabilizácii situácie chce vrátiť naspäť do vlasti. Dôkazom toho je aj skutočnosť, že po odchode ruských jednotiek z okolia hlavného mesta Kyjev sa mnoho utečencov vrátilo naspäť a snažia sa vrátiť do pôvodného života.

Obrázok 9: Cieľové destinácie ukrajinských utečencov

Utečenecká kríza neprestáva ani po viac ako 100 dňoch bojových operácií, znížil sa síce denný počet utečencov, no ich prílev stále pokračuje a je závislý na priebehu vojny.

3 SLOVENSKA REPUBLIKA A UTEČENECKÁ KRÍZA

Vzniknutá utečenecká kríza priniesla obrovskú vlnu spolupatričnosti ľudí na Slovensku, ktorí sa snažili utekajúcim ženám a deťom akokoľvek pomôcť, a to od malých zásob až po poskytnutie

dlhodobého ubytovania. Po celom Slovensku boli zriadené zberné centrá potravín a šatstva. Pomáhali nielen humanitárne, cirkevné a spoločenské organizácie, ale aj tisíce jednotlivcov. Pomoc bola poskytovaná na území Slovenska, ale smerovala aj na Ukrajinu.

Za prvý mesiac konfliktu prešlo cez slovensko-ukrajinské hraničné priechody viac ako 250-tisíc ľudí. Po prechode hraníc dostalo množstvo utečencov ihneď pomoc v podobe potravín a miesta, kde si mohli oddýchnuť. Boli vytvorené veľkokapacitné centrá v Humennom a Michalovciach. Súbežne bola poskytovaná zdravotnícka a psychologická pomoc, ako aj informačné poradenstvo. Po načerpaní síl nastala otázka, čo ďalej. Väčšina utečencov nemala mimo Ukrajiny žiadnych známych a musel im pomôcť štát alebo humanitárne a iné organizácie. Utečenci sa museli rozhodnúť, či zostanú na Slovensku, alebo pôjdu ďalej do Európy. Približne jedna pätina požiadala o dočasné útočisko. Také obrovské číslo žiadateľov o dočasné útočisko Slovenská republika od svojho vzniku nezažila. Udeľovanie štatútu dočasného útočiska je však len krátkodobé. Na Slovensku má platnosť jeden rok a v Európskej únii maximálne tri roky.

Utečenci, ktorí sa rozhodli zostať na Slovensku a požiadali o dočasné útočisko, museli riešiť ďalšie otázky. „Ako dlho tu budem? Z čoho budem žiť? Môžem sa zamestnať? Kde a čo budem robiť? Čo s deťmi?“ a ďalšie otázky, na ktoré sa len postupne hľadali odpovede. Vďaka veľkej mobilizácii ľudí na Slovensku, ktorí prejavili obrovskú spolupatričnosť, dostali títo ľudia všetky potrebné veci, ubytovanie, jedlo, oblečenie, hygienické potreby a ďalšiu pomoc, ktorú potrebovali. Centrálna banka v spolupráci s bankami umožnila zamieňať hrivny na eurá. Každý utečenec si môže zameniť hrivny do výšky 205 eur. Možnosť zamestnať sa je pri každom utečencovi diametrálne odlišná, nakoľko tu vstupuje do procesu veľké množstvo faktorov, ktoré sú často neovplyvniteľné. Na Slovensko väčšinou prichádzajú ženy s deťmi a starí ľudia. Je preto potrebné zabezpečiť výučbu jazyka a následnú stálu starostlivosť o deti. Štát pomáha utečencom, ktorí sa rozhodnú zostať na Slovensku a požiadali o dočasné útočisko dávkou v hmotnej núdzi. Utečenci z Ukrajiny mali nárok na rovnaké dávky a príspevky ako slovenskí občania. Výnimkami boli aktivačný príspevok a príspevok na bývanie, na ktoré nemali nárok. Jednotlivec si mohol požiadať o dávku v hmotnej núdzi vo výške 68,80 eura mesačne. Výška tejto dávky pre jednotlivca s jedným alebo najviac štyrmi deťmi bola 130,90 eura. Zároveň si mohli požiadať aj ochranný príspevok vo výške 70,40 eura a aj o príspevok na nezaopatrené dieťa v sume 19,30 eura.

Od 1. mája 2022, predbežne na tri mesiace, prešlo vyplácanie dávok v hmotnej núdzi na medzinárodné organizácie. Na pomoci sa podieľa Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (UNHCR), Detský fond OSN (UNICEF), Medzinárodná organizácia pre migráciu (IOM) a Slovenský Červený kríž s podporou Medzinárodnej federácie Červeného kríža a Červeného polmesiaca (IFRC). Jeden dospelý dostáva mesačne 80 eur, dieťa od troch do 18 rokov 60 eur a dieťa do troch rokov 160 eur. Maximum na jednu domácnosť je 380 eur mesačne.

Prínosy migrácie pre Slovenskú republiku

Je možné konštatovať, že naša krajina môže vďaka utečeneckej kríze veľa získať. Začlenenie utečencov do spoločnosti môže priniesť omnoho viac ako Slovenská republika vložila a vloží do pomoci pri utečeneckej kríze. Nejde len o obsadenie dlhodobo neobsadených miest, ale aj o príchod mladých talentovaných ľudí, ktorí môžu pomôcť v celkovom rámci ekonomiky. Pracovných pozícií má Slovensko dostatok a nie je na mieste obava zabratia práce alebo prepustenia Slovákov na úkor utečencov. Pri zamestnaní musí pomôcť nielen miestna komunita, ale hlav-

ne štátne inštitúcie, ktoré môžu poskytnúť potrebné zázemie, ktorým disponujú. Ide o pomoc od dočasného ubytovania až po výučbu slovenského jazyka. Mnoho pracovných ponúk, ktoré sú na trhu práce voľné, sú už pre mnohých Slovákov ekonomicky nezaujímavé, ale pre iných môžu byť na začiatok výborným odrazovým mostíkom k lepšie plateným a kvalifikovaným zamestnaniam.

V prvom rade je však potrebné pochopenie a akceptácia utečencov, vyhýbať sa útokom voči nim a snažiť sa ich v rozumnom čase prijať do komunity. Pretože čím rýchlejšie sa začlenia, tým skôr budú môcť byť pre Slovensko prospešní. Spokojný človek so zázemím dokáže vyprodukovať omnoho viac ako človek, ktorý sa bojí o svoju existenciu.

Integrácia nie je len o nájdení práce a ekonomike. Je to aj čiastočná zmena pohľadu domáceho obyvateľstva. Tu je práve potrebná osвета oboch strán, aby bola integrácia úspešne akceptovaná a v domácej spoločnosti navyše chápaná bez akéhokoľvek rozdielu, ktorý by vytvoril neviditeľnú bariéru inakosti, ktorá oddelí obyčajných ľudí, ktorí utekajú pred vojnou od obyčajných ľudí na Slovensku. Na oboch stranách sa nájdu negatívne prípady, no je ich málo a vyskytovali sa aj pred utečeneckou krízou.

Netreba zabúdať, že prioritou utečencov je žiť v mieri, bez konfliktov diskriminácie, predsudkov a zákazov. Chcú ráno poslať deti do školy, ísť do práce, mať prístup k službám a informáciám. Sú ochotní rešpektovať pravidlá, ktoré má naša spoločnosť nastavené. No zároveň z opačnej strany očakávajú to isté, aby sa s nimi zachádzalo tak ako s ostatnými. Postupné začlenenie je beh na dlhé trate, kde sa Slovensko len učí a bude potrebné ešte veľké množstvo úsilia na postavenie kvalitných programov, ktoré pomôžu utečencov začleniť do našej spoločnosti.

4 ZÁVER

Migrácia je stará ako ľudstvo samo. Ľudia, ktorí sa v jednej oblasti nedokázali užiť alebo im hrozilo nebezpečenstvo, sa rozhodli premiestniť z jedného miesta na druhé. V minulosti však neexistovali hranice v dnešnom chápaní. Koncom februára 2022 sa vytratil pocit bezpečia a nedotknuteľnosti mieru v strednej Európe. Vojnové operácie dali do pohybu milióny ľudí, ktorí putovali prevažne do Európy a len malá časť do Ruskej federácie. Európa začala čeliť obrovskému náporu utečencov. Na taký nápor však nikto nebol pripravený. V ťažkej situácii sa obyvatelia Európskej únie nepostavili chrbtom svojmu susedovi a podali mu pomyslenú pomocnú ruku pri ochrane jeho obyvateľov, ktorí utiekli pred hrôzami vojny. V čase dokončovania tohto článku ovládali ruské jednotky spolu s jednotkami samozvaných republík, Doneckej a Luhanskej, viac ako 20 % územia Ukrajiny. Utečenecká kríza síce oslaba, no stále prichádzajú ďalší a ďalší, o ktorých sa treba postarať. Po uspokojení základných potrieb prichádza na radu integrácia. Je to časovo a aj ekonomicky veľmi náročný proces, do ktorého sa musí zapojiť celá spoločnosť na čele so štátnymi úradmi. Tento proces však z dlhodobého hľadiska prinesie na Slovensko a do štátov Európskej únie aj mnohé pozitíva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Lektorské texty k výstave „Ľudia v pohybe“. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2022.

PETERKOVÁ, T.: Ak utečeneckú krízu zvládneme, Slovensko z nej môže vyjsť silnejšie, hovorí odborník [online]. Forbes, 2022 [cit. 2022-06-07]. Dostupné na internete: <<https://www.forbes.sk/ak-utecenecku-krizu-zvladneme-slovensko-z-nej-moze-vyjst-silnejsie-hovori-odbornik/>>.

ŠTEVULOVÁ, Z.: Kam ísť [online]. Goetheho inštitút, 2016 [cit. 2022-06-07]. Dostupné na internete: < <https://www.goethe.de/ins/sk/sk/kul/mag/20848069.html> >.

Univerzita spojených národov upozorňuje na existenciu ekologických utečencov [online]. Sme, 2005 [cit. 2022-06-07]. Dostupné na internete: < <https://svet.sme.sk/c/2420607/univerzita-spojonych-narodov-upozornuje-na-existenciu-ekologickych-utecencov.html> >.

Základné pojmy v oblasti migrácie a integrácie cudzincov [online]. IOM, 2022 [cit. 2022-06-07]. Dostupné na internete: < <https://www.iom.sk/sk/pre-media/zakladne-pojmy-o-migracii.html> >.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Vysvetlite základné pojmy – migrácia, utečenec a azyl.
2. Definujte podmienky udelenia azylu na Slovensku.
3. Opíšte migráciu v období studenej vojny.
4. Aké boli dôvody migrácie po páde železnej opony?
5. Aké sú prínosy migrácie pre Slovensko?